

УДК 351.777:502.71.338.484:001.83

А. Горецький

СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ НА ПРИКЛАДІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Проаналізовано необхідні умови розвитку рекреаційної сфери України на прикладі Карпатського регіону. Надано стислу характеристику галузі. Сформовано напрями поліпшення та вдосконалення рекреаційного туризму в державі.

Ключові слова: рекреаційний туризм, Карпатський регіон, механізми управління, ресурсна база.

Сфера туризму в Україні є невід’ємною складовою світового туристичного бізнесу. Державою проголошено туризм одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки і культури, визначено основні цілі державного регулювання та пріоритетні напрями державної політики в галузі туризму. В Україні туризм має потужний потенціал. Але його економічна віддача поки що незначна. Розвиток сфери туризму гальмується недосконалістю нормативно-правової бази, а також методичної, організаційної, юридичної та інформаційної підтримки суб’єктів підприємництва в сфері туризму та курортів; недостатньою ефективністю механізмів державного управління та управління підприємствами у сфері туризму і курортів; незначними обсягами інвестицій у розвиток матеріально-технічної бази туристичної інфраструктури; неефективністю використання рекреаційних ресурсів.

Проблемами управління ресурсами рекреаційного забезпечення займалися І. Сажнева [1], А. Охріменко [2], Б. Орлов [3], Т. Маланюк [4] та інші. Це відображено в різних публікаціях. Особлива увага в них приділяється аналізу системи управління рекреаційною діяльністю, формуванню потреб у рекреації, правовому регулюванню рекреаційних ресурсів.

Мета статті – аналіз складових механізмів державного управління розвитком рекреаційної сфери на прикладі Карпатського регіону.

Перспективи розвитку рекреації і туризму в Україні визначаються дією широкого спектра природних, історико-культурних, соціальних, економічних і політичних чинників, які мають чітко позначену регіональну специфіку.

Вченими приділялася достатня увага питанням рекреаційного забезпечення. Проте використання рекреаційних зон, їх раціональний розподіл і збереження природи вимагають подальшого вивчення. На тлі нестабільності економіки, високого безробіття, зростання цін на основні продукти харчування і комунальні послуги, медикаменти і послуги охорони здоров’я зростає чисельність захворюваності, смертності, знижується народжуваність.

Ресурсна база України має унікальний туристичний потенціал, спроможний забезпечити подальший розвиток національного туристичного продукту і вихід його на міжнародні ринки. Найважливішим завданням на цьому шляху є забезпечення формування у сфері туризму сталої державної ідеології, спрямованої на раціональне і ефективне використання природних, історико-культурних та соціально-побутових ресурсів для розвитку в’їзного і внутрішнього туризму.

Крім того, необхідність розвитку цієї галузі в Україні, зокрема в'їзного та внутрішнього туризму, зумовлена об'єктивною потребою збереження навколишнього середовища, природних ресурсів, культурної спадщини, людського потенціалу та його духовності, вирішення проблем зайнятості та безробіття, що є на сьогодні актуальним для малих міст України. Основою до стратегії розвитку курортів як територій, де залежно від особливостей природних ресурсів, безумовно, має бути як санаторно-курортна (суто лікувальна) галузь, так і розвиватися сучасна курортно-рекреаційна індустрія, орієнтована на забезпечення якісного відпочинку.

Виникає необхідність переглянути спосіб використання майна та землі, що перебувають у державній та комунальній власності, дати врешті поштовх для серйозного розвитку регіональної туристичної економіки. Для цього необхідно повною мірою виконати Закон України "Про туризм", створити сприятливий клімат для залучення інвестицій, провести прозору приватизацію на тендерній основі нерентабельних, непрацюючих туристично-рекреаційних зон [5].

В межах Карпатського рекреаційного регіону зосереджена одна третина рекреаційного потенціалу України, який складається із п'яти областей: Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської і Чернівецької. Сферу рекреаційної діяльності Карпатського регіону можна розглядати як складну систему, до складу якої належать соціальні, біологічні, технічні та інші компоненти. Діяльність органів і установ цієї регіональної сфери рекреаційного обслуговування змінюється залежно від вимог часу, впливів чинників зовнішнього середовища тощо. Між окремими підсистемами рекреаційної сфери Карпатського регіону існують різні види взаємодії: медичні, інформаційні, матеріально-технічні тощо.

В Українських Карпатах налічується майже 800 джерел мінеральних вод практично усіх бальнеологічних типів. Лікувальні торф'яні грязі, прикарпатський озокерит, разом із сприятливими умовами для кліматолікування, дають можливість розвивати мережу бальнеологічних і кліматичних курортів, окремих пансіонатів, будинків і баз відпочинку, інших туристських закладів. Природна база санаторно-курортної субгалузі Карпатського регіону дає змогу щорічно оздоровлювати до 8 млн осіб. Карпатський регіон для цього має багато курортів [6].

У Карпатах є великі природні ресурси для організації і розвитку зимових видів відпочинку, особливо гірськолижного. На сьогодні в регіоні освоєно майже 30 гірничо-лижних полян, хоча їх кількість можна було б подвоїти і обслуговувати за сезон понад чверть мільйона любителів зимового відпочинку при двотижневій тривалості відпочинку.

Враховуючи нерівномірне розміщення рекреаційних ресурсів і передусім, природно-ресурсної бази, в регіоні виділяють три райони: Прикарпатський і Закарпатський курортно-оздоровчі та Гірничо-карпатський туристсько-оздоровчий.

Політика регіонального розвитку є складовою загальнодержавної політики відносно соціально-економічних і суспільно-політичних перетворень в Україні. Вона спрямована, зокрема, на підвищення ролі регіональних і місцевих органів управління в здійсненні реформ. Основною метою сучасної державної політики регіонального розвитку в Україні є збереження і зміцнення політичної стабільності, територіальної цілісності, соціальної і економічної єдності Української держави на основі раціонального територіального розділу праці, об'єднання різних інтересів – регіональних і загальнодержавних, створення відносно однакових можливостей для життєдіяльності населення в цих регіонах України. Основною формою реалізації державної політики

регіонального розвитку є національні програми рішення комплексних проблем великих територій. Розробка і реалізація їх фінансується державним і місцевим бюджетами, а також іншими джерелами [7].

Особлива увага зосереджується на місцевих проблемних і секторних програмах у сфері екологічної, транспортної та інших політик.

Враховуючи глобальні інтереси України, спрямовані на послідовну економічну інтеграцію у світове господарство, основним пріоритетом на рівні західних прикордонних областей України є формування ефективних транскордонних зв'язків.

Пріоритетним напрямом розвитку українсько-польських міжрегіональних відносин є реалізація угод про міжрегіональну співпрацю. Основна роль у такій співпраці, на думку більшості експертів, належатиме пограничним областям. Особлива увага приділяється активному розвитку транскордонних організацій, зокрема у рамках міжрегіональної асоціації "Карпатський Єврорегіон", оскільки, починаючи з вересня 1993 р., Львівська область є її активним учасником. Надзвичайна привабливість прикордонних регіонів повинна призвести до розвитку діяльності у сфері туризму. Існує необхідність у відповідному сприянні великим туристичним компаніям, особливо тим, які бажають інвестувати туристичну сферу.

В умовах ринкової економіки розвиток рекреаційної сфери залежить значною мірою від рівня професійної підготовки кадрів. На сьогодні працівники сфери туризму і рекреації можуть здобути спеціальну освіту за різними кваліфікаційними рівнями в навчальних закладах області [8].

Аналіз існуючої матеріально-технічної бази і рекреаційної інфраструктури дає змогу зробити висновок про очевидну наявність чинників для перспективності і економічної доцільності розвитку рекреаційної сфери, перетворення Карпатського регіону в туристично-оздоровчий регіон загальноєвропейського значення.

Проте, незважаючи на позитивні зрушення в розвитку рекреаційної сфери цього регіону, сучасний стан його матеріально-технічної бази залишається на рівні, далекому від світових стандартів. Тому ключовим питанням сьогодення і найближчої перспективи можна вважати, поряд із збільшенням кількості об'єктів і їх потужностей, налагодження конкурентоздатного ринку рекреаційних послуг шляхом модернізації існуючої матеріально-технічної бази та інфраструктури рекреації.

Таким чином, державне регулювання у сфері туризму може здійснюватися шляхом дії на розширення туристичного ринку і здійснення відповідної соціальної політики. Дія на розширення туристичного ринку вимагає розробки ринкової стратегії просування туристичного продукту. Стратегія є вибором довгострокової оптимальної моделі поведінки на туристичному ринку, враховуючи його особливості. При будь-якому стратегічному підході відповідні дії з боку державного і приватного секторів – обов'язкові.

Дія з боку державних органів різних рівнів є визначальною у становленні організаційно-економічного механізму управління вітчизняною сферою рекреаційного туризму. Конкретні завдання, які можуть бути зараховані до державного регулювання, такі:

- ухвалення рішень із розробки організаційно-економічної і соціальної політики у сфері розвитку туризму, а також підготовка і прийняття плану такого розвитку;
- створення умов для вирішення проблем соціального, адресного туризму;
- розробка програм розвитку державного і приватного секторів, із урахуванням перерахованих тільки що напрямів;

– забезпечення ефективного інвестування державного і приватного секторів;
– забезпечення постійного контролю за ходом і напрямом розвитку туризму, враховуючи його перспективність, як в економіці, так і в соціальному житті суспільства [9].

За приватним сектором, як правило, закріплюється створення туристичних об'єктів і служб (готелів, турагентств, ресторанів, комерційних туристичних об'єктів і тощо). Держава, визнаючи туристичну діяльність однією з пріоритетних галузей економіки України, керується такими принципами:

- 1) сприяє туристичній діяльності і створює сприятливі умови для її розвитку;
- 2) визначає і підтримує пріоритетні напрями туристичної діяльності;
- 3) формує уявлення про Україну як країну, сприятливу для туризму;
- 4) здійснює підтримку і захист туристів, туроператорів, турагентів і їх об'єднань.

За цього основними цілями державного управління туристичної діяльності є:

- 1) забезпечення права громадян на відпочинок, свободу пересування та інших прав при здійсненні подорожей;
- 2) охорона природного довкілля;
- 3) створення умов для діяльності, спрямованої на виховання, освіти і оздоровлення туристів;
- 4) розвиток туристичної індустрії, що забезпечує потреби громадян при здійсненні подорожей;
- 5) створення нових робочих місць;
- 6) збільшення прибутків держави і громадян;
- 7) розвиток міжнародних контактів;
- 8) збереження об'єктів туристського показу, раціональне використання природної і культурної спадщини [10].

Пріоритетними напрямками державного управління туристичної діяльності є підтримка і розвиток внутрішнього, в'їзного, соціального і самодіяльного туризму. Визначені конкретні напрями державного регулювання туристичної діяльності.

Воно здійснюється шляхом:

- створення нормативних правових актів, спрямованих на вдосконалення відносин у сфері туристичної індустрії;
- сприяння в просуванні туристичного продукту на внутрішньому і світовому туристських ринках;
- захисту прав та інтересів туристів, забезпечення їх безпеки;
- стандартизації в туристичній індустрії, сертифікації туристичного продукту;
- прямих бюджетних асигнувань на розробку і реалізацію цільових програм розвитку туризму;
- податкового і митного регулювання; представлення пільгових кредитів, встановлення податкових і митних пільг туроператорам і турагентам, що займаються туристичною діяльністю на території України;
- сприяння кадровому забезпеченню туристичної діяльності;
- розвитку наукових досліджень у сфері туристичної індустрії;
- сприяння участі туристів, туроператорів, турагентів і їх об'єднань в міжнародних туристичних програмах; забезпечення картографічною продукцією.

Виникла необхідність надати відповідні повноваження органам місцевого самоврядування щодо розвитку туризму в регіонах. Це сприятиме оздоровленню економіки в регіонах, соціальному захисту його населення та поліпшенню ситуації в

туризмі загалом. Першочерговим має бути поетапне передання місцевим органам влади прав на ліцензування туристичної діяльності, сертифікацію підприємств готельного господарства та пунктів харчування, а також повноважень щодо відповідного контролю.

Таким чином, розвиток туризму в Карпатському регіоні потрібно розглядати в широкому контексті структурної перебудови господарського комплексу з чіткою постановкою цілей, шляхів їх досягнення та економічного обґрунтування.

Висновки

Аналіз сучасного етапу розвитку туристичного комплексу регіону виявив такі основні проблемні питання:

- діюче законодавство не стимулює розвиток підприємництва, зокрема в галузі туризму;
- відсутність генеральних планів забудови курортно-туристичних територій;
- існування потреби у складанні Державного кадастру туристично-рекреаційних ресурсів, проведення їх інвентаризації, паспортизації історико-культурних пам'яток;
- відсутні нормативні документи із приватизації і роздержавлення туристичних об'єктів, де б враховувалась специфіка галузі;
- через економічну нестабільність та законодавчу нечіткість іноземні інвестори зменшили свій інтерес до бізнесу в Карпатському регіоні;
- існує нагальна потреба у висококваліфікованих фахівцях у сфері туризму;
- необхідність розробки єдиної системи статистичної звітності по об'єктах туристичного комплексу і виділення туризму та рекреації як окремої галузі економіки;
- матеріально-технічна база туристичної сфери потребує реконструкції і модернізації;
- рекламно-інформаційне забезпечення галузі перебуває в зародковому стані і потребує розвитку, відповідно до міжнародних стандартів;
- загальна культура господарювання невисока, деформовані традиції і звичаї народу;
- санітарно-екологічна ситуація в багатьох туристичних центрах Прикарпатського регіону та інших туристичних районах досить напружена;
- обмеження росту існуючих великих туристичних центрів і забезпечення комплексного розвитку інших районів;
- невідповідність цін якості та асортименту туристичних послуг.

Отже, через кардинальні зміни в соціально-економічному житті держави і нові суспільно-політичні орієнтири зростає роль наукових досліджень рекреаційної проблематики. При обґрунтуванні перспектив рекреаційної сфери в Карпатському регіоні принципове значення надається питанням теоретичного осмислення її функцій, визначення соціально-економічного змісту, механізмів врахування рекреаційної політики в процесі формування і реалізації Державної регіональної політики в сучасних умовах. Як основа державного регулювання рекреаційної сфери в Карпатському регіоні необхідне створення ефективного механізму, спрямованого на розвиток конкурентоздатних на світовому ринку рекреаційних послуг, які забезпечують максимальне задоволення духовних і фізичних потреб населення України, і на базі цього – комплексний розвиток території і її соціально-економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги.

Література

1. Сажнева І. М. Шляхи вдосконалення рекреаційної територіальної і функціональної структури Запорізького Приазов'я / І. М. Сажнева // Туристично-краєзнавчі дослідження [Текст]. — Вип. 2. — К. : Кармаліта, 1999. — С. 434—446.
2. Охріменко А. Г. Особливості функціонування рекреаційного комплексу в умовах сталого розвитку / А. Г. Охріменко // Регіональна економіка [Текст]. — 2006. — № 2. — С. 224—228.
3. Орлов Б. В. Правові проблеми визначення понять курортних, лікувально-оздоровчих і рекреаційних територій / Б. В. Орлов // Підприємництво, господарство і право [Текст]. — 2000. — № 5. — С. 48—50.
4. Маланюк Т. Туристично-рекреаційний комплекс Прикарпаття: його стан і перспективи розвитку [Текст] / Т. Маланюк. — Івано-Франківськ : Карпати, 2002. — 118 с.
5. Менеджмент в сфері услуг [Текст] / под ред. д. э. н., проф. Поважного С. Ф., д.э.н., проф. Дорофиевко В. В. — Донецк : ВИК, 2004. — 824 с.
6. Маланюк Т. Туристично-рекреаційний комплекс Прикарпаття... — 118 с.
7. Орлов Б. В. Правові проблеми визначення понять курортних, лікувально-оздоровчих і рекреаційних територій... — С. 48—50.
8. Яцук Н. В. Механізм впровадження рекреаційної моделі регіонального розвитку / Н. В. Яцук // Держава та регіони [Текст]. — 2007. — № 2. — С. 124—131.
9. Маланюк Т. Туристично-рекреаційний комплекс Прикарпаття... — 118 с.
10. Сажнева І. М. Шляхи вдосконалення рекреаційної територіальної і функціональної структури Запорізького Приазов'я... — С. 434—446.

A. Horetskyi

PART OF THE MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF RECREATION SPHERE DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF CARPATHIAN REGION

The necessary conditions of recreation sphere of Ukraine on the example of Carpathian region are analyzed. The brief description of the industry is presented. The ways of enhancement and improvement of recreational tourism in the state are formed.

Key words: recreational tourism, Carpathian region, management mechanisms, resource base.